

<https://doi.org/10.26565/2218-2470-2024-14-02>

УДК 364-45:364.4-053.9]:159.944.4

Садрицька Світлана Валеріївна

кандидат соціологічних наук,
доцент закладу вищої освіти
кафедри соціології управління
та соціальної роботи
соціологічного факультету,
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна,
e-mail: s.sadritskaya@karazin.ua,
<https://orcid.org/0000-0002-9469-2313>

Селевко Марина Олександрівна

студентка 1 курсу магістратури соціологічного факультету
спеціальності 054 «Соціологія»
освітньої програми «Соціальний менеджмент»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна,
e-mail: selevko2020.8953651@student.karazin.ua,
<https://orcid.org/0009-0001-6294-4846>

ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ З ЛЮДЬМИ ЛІТНЬОГО ВІКУ

У статті досліджується одна із актуальних для соціальної роботи проблем – професійне вигорання фахівців. Акцентується увага на впливі комплексу чинників, що посилюються через роботу соціальних працівників в умовах війни. Головну увагу автори приділяють особливостям роботи з людьми літнього віку, що на їх думку суттєво впливають на професійне вигорання соціальних працівників, оскільки вимагають як фізичних, так і значних емоційних та психологічних ресурсів. Автори аналізують вікові межі літнього віку, що базуються на біологічних, соціальних та демографічних показниках. Розглядаються вікові особливості літнього віку: головні завдання, вплив основних соціальних інститутів, можливі ризики та небезпеки.

Як цитувати: Садрицька С. В., Селевко М. О. Чинники професійного вигорання соціальних працівників, які працюють з людьми літнього віку // SOCIOPOSTIR: міждисциплінарний електронний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи. 2024, № 14. С. 17–27.
<https://doi.org/10.26565/2218-2470-2024-14-02>.

In cites: Sadrytska, S., Selevko, M. (2024). Factors of professional burnout in social workers who work with elderly people. *SOCIOPOSTIR: the interdisciplinary online collection of scientific works on sociology and social work*, 14, 17-27. <https://doi.org/10.26565/2218-2470-2024-14-02> [in Ukrainian].

© Садрицька С. В., Селевко М. О., 2024

[Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

У статті відзначається специфіка літніх людей, як клієнтів соціальної роботи, підкреслюється тенденція до збільшення кількості таких клієнтів через демографічні та соціально-економічні чинники. Проаналізовано посилення проявів вигорання під впливом таких чинників як емоційне виснаження, фізична втома, психологічний тиск, негативний вплив особистих історій клієнта, недостатність визнання та підтримки з боку суспільства.

Авторами запропоновано організаційні заходи щодо запобігання вигоранню соціальних працівників з урахуванням особливостей літніх клієнтів: нормування часових витрат, заохочення та підтримка професійного середовища, інформаційна робота в громаді, увага керівництва та інші. У статті робиться висновок про те, що професійне вигорання серед соціальних працівників, які працюють із літніми людьми, обумовлене комплексною взаємодією емоційних, фізичних, соціальних та організаційних чинників. Уникнення цього синдрому потребує всебічної підтримки, вдосконалення організації роботи, впровадження стратегій емоційної саморегуляції, врахування специфіки роботи з літніми людьми в заходах спрямованих на попередження та подолання професійного вигорання соціальних працівників.

Ключові слова: професійне вигорання, соціальний працівник, соціальна робота, чинники професійного вигорання, літній вік, клієнти літнього віку.

Актуальність проблеми. Практична соціальна робота з людьми літнього віку в Україні сьогодні має свої особливості, зумовлені як загальними соціокультурними чинниками, так і специфікою соціально-економічної ситуації в країні пов'язані з війною. Демографічна ситуація та поступове старіння населення обумовлює потребу в науково обґрунтованому професійному підході до соціальної роботи з людьми літнього віку, що враховував в би не лише їхні матеріальні та медичні потреби, а й соціальні, психологічні та культурні особливості. Забезпечення надання повного обсягу послуг літнім людям, активізація їхньої участі в житті громади та адаптація до нових умов життя у контексті війни стає нелегким завданням для соціальних працівників. Через складну ситуацію в країні та обмежені ресурси соціальних служб навантаження на працівників зростає. Тривалий час роботи в умовах війни негативно впливає на всіх соціальних працівників, що призводить до низки змін у професійній поведінці, зменшує ефективність їхньої діяльності. Серед чинників, які провокують професійне вигорання в умовах війни дослідники виокремлюють не лише перенавантаження, а і психологічний тиск, постійний стрес та зменшення професійної мотивації.

Крім того робота з окремими групами клієнтів, наприклад людьми похилого віку, також може суттєво впливати на професійне вигорання соціальних працівників. Такі фахівці в роботі стикаються із специфічними особливостями, що вимагають не лише фізичних, але й значних емоційних та психологічних ресурсів, навичок та вмінь. Останнім часом наукові дослідження, присвячені професійному вигоранню соціальних працівників, зосереджені на загальних факторах, що зумовлюють поширення цього явища, проте, окремих досліджень, які б детально вивчали вплив роботи саме з клієнтами літнього віку на вигорання соціальних працівників в Україні, не проводилось. Це актуалізує розробку ефективних інструментів подолання та попередження проявів та наслідків професійного вигорання соціальних працівників, з урахуванням специфіки клієнтів з якими вони працюють.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійне вигорання соціальних працівників є темою досліджень багатьох вітчизняних науковців: їй були присвячені дослідження Рідкодубської Г. А., Яценко Л. В., Перхайло Н. А., Вознюк Н. В., Мащак С. О., Мироненко Г. М. [1], які акцентували увагу на соціально-психологічних аспектах вигорання. Дослідники Балакірева К. О., Главацька О. Л., Мойсеєнко А. О., Скорик Т. В. [2] аналізували можливі заходи профілактики професійного вигорання, а Василик А. В., Дода О. Д., Євдокимова І. А. та Бутиліна О. В. [3] розглядали особливості попередження та подолання синдрому професійного вигорання у соціальних працівників завдяки управлінським стратегіям зниження рівня емоційного виснаження. Романовська О. В. та Набільська Є. М. у своїх дослідженнях аналізують причини та особливості професійного вигорання соціальних працівників, підкреслюючи, що цей синдром виникає внаслідок поєднання особистісних та професійних чинників [4]. Однак, у наукових джерелах нами не виявлено досліджень, які б спеціально фокусувалися на професійному вигоранні соціальних працівників, що працюють саме з людьми літнього віку, що свідчить про необхідність проведення подальших досліджень у цій специфічній сфері соціальної роботи.

Загострення проблеми професійного вигорання напряму пов'язано з війною та її наслідками, що робить особливо важливим збереження професійного ресурсу соціальних працівників з урахуванням особливостей їхньої роботи.

Мета статті полягає у визначенні чинників професійного вигорання соціальних працівників, які працюють з людьми літнього віку в умовах воєнного стану, обґрунтуванні необхідності врахування специфіки такої роботи в заходах спрямованих на попередження та подолання професійного вигорання в сучасних соціальних службах.

Виклад основного матеріалу. Термін професійне вигорання має чимало визначень та інтерпретацій. Найбільш відомі визначення належать таким дослідникам як Крістіна Маслач (Christina Maslach) та Сьюзан Джексон (Susan Jackson) [5], які є авторами багатофакторної теорії вигорання, де професійне вигорання тлумачиться як психологічний синдром, що включає три основні компоненти: емоційне виснаження (відчуття спустошеності та втрати енергії); деперсоналізацію (негативне або байдуже ставлення до клієнтів, колег, роботи) та зниження професійної ефективності (почуття незадоволеності своєю роботою, власної некомпетентності).

Герберт Фрейденбергер (Herbert Freudenberger), який одним із перших описав синдром вигорання як стан фізичного та емоційного виснаження, що виникає внаслідок тривалого професійного стресу, розглядає професійне вигорання як специфічний вид психологічного захисту, що проявляється через зміни у когнітивній, емоційній та поведінковій сферах особистості. Це свідчить про те, що процес вигорання може сприйматися як адаптивна реакція на надмірне навантаження, яка допомагає організму знизити внутрішній стрес.

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) у Міжнародній класифікації хвороб (МКХ-11) описує вигорання як синдром, що виникає внаслідок хронічного стресу на робочому місці, який не був успішно подоланий, і характеризується: відчуттям виснаженості, психічною дистанційованістю від роботи або негативним ставленням до неї, зниженням професійної ефективності.

Всі ці тлумачення підкреслюють важливість розуміння та виявлення професійного вигорання для запобігання негативним наслідкам як для працівника, так і для груп клієнтів, яким він допомагає.

Треба зазначити, що професійне вигорання соціальних працівників має свої особливості, адже ця професійна діяльність, як і більшість «допомагаючих професій», передбачає безпосередню та тісну взаємодію із клієнтом. Фахівці стверджують, що професійне вигорання є актуальною проблемою в Україні, особливо для працівників соціальної сфери, і супроводжується особистісною деформацією [6]. Такий підхід акцентує увагу на негативних наслідках – емоційній нестабільності, постійній напруженості та надмірній зануреності у роботу, що з часом може призвести до серйозних змін у психічному стані особистості соціального працівника та суттєво вплинути на його професійну ефективність.

Соціальна робота із людьми літнього віку є однією з найбільш емоційно виснажливих сфер для соціальних працівників, яка пов'язана з необхідністю забезпечення якісної підтримки в умовах складних життєвих обставин клієнтів. Оскільки точні дані про вікову структуру населення в умовах війни відсутні, можемо зробити приблизні розрахунки. Якщо припустити, що частка людей старших за 65 років лишається на рівні 2020 року (27% від загальної кількості населення), то при приблизних 30 мільйонах населення України на 2024 рік, кількість осіб старших за 65 років складає близько 8 мільйонів осіб [7]. В контексті нашого дослідження ця група привертає увагу не лише чисельністю, а і характеристиками та особливостями, що здатні впливати на професійне вигорання соціальних працівників. Для цього розглянемо літній період життя як окремий специфічний етап соціальної активності.

Вікові межі літнього віку є доволі розмитими, тому наукове визначення літнього віку базується на біологічних, соціальних та демографічних критеріях. Так ВООЗ, керуючись хронологічним підходом визначає літній вік від 60 років до 74, який у деяких країнах збігається з пенсійним віком. Біологічний підхід розглядає старіння як індивідуальний процес, тому хронологічний вік не завжди відображає фізичний стан і здебільшого визначається функціональним станом організму людини, її когнітивними здібностями, м'язовою силою, метаболізмом. В рамках геронтологічного підходу виокремлюються наступні вікові межі: літній вік – 60-74 роки, старечий вік – 75-89 років та довгожителі – старші за 90 років. В нашому дослідженні ми спираємось на соціальний підхід до визначення літнього віку, що зосереджується на зміні ролі у суспільстві та родині відповідно до віку, що часто пов'язано із виходом на пенсію та зміною способу життя. Слід відзначити, що у різних культурах літній вік може мати різні межі та сприйматися по-різному. Отже, визначення літнього віку залежить від контексту (медицина, соціальна політика, демографія), найчастіше початком цього етапу вважають 60 або 65 років, що триває приблизно до 75 років [8].

Ця вікова категорія населення характеризується певними особливостями. Життєві пріоритети зсуваються у бік збереження життєвої активності та підтримки здоров'я. В соціально-культурному плані відбувається переорієнтація соціальної активності та пізнавальних інтересів, людина шукає нові форми залучення у життя найближчого оточення. Головним завданням цього етапу є підтримка стабільного позитивного соціально-психологічного стану, що дозволяв би людині відчувати

задоволеність прожитим життям, почуття виконаного обов'язку. Літня людина продовжує пошук доступних способів самореалізації, що може пом'якшити кризу переходу до післятрудоного життя. Основним у вирішенні вікових завдань стає мікросоціум: родина, інститути піклування, релігійні організації, родичі, сусіди, друзі по дозвіллі. Серед ризиків з якими найчастіше стикаються люди літнього віку слід назвати зловживання алкоголем та паління, відчуття самотності, бідність, суїцидальні думки та дії, занедбаність, гострі та хронічні хвороби. Дослідження становища літніх людей в Україні під час повномасштабного вторгнення Росії в Україну 2023 року [9] визначає основні проблеми літніх осіб в залежності від регіону їх перебування. Так в зоні ведення бойових дій та тимчасової окупації головними проблемами є: руйнування домівок, неможливість або труднощі з евакуацією самотніх людей; відсутність або руйнування медичної інфраструктури, установ інституційного догляду; бідність та обмежений доступ до продуктів харчування, ліків та гігієнічних засобів, що призводить до погіршення стану здоров'я. Літні люди з числа ВПО мають проблеми із житлом, часто змушені обирати між сплатою за житло та якісною їжею або медикаментами. Під впливом травми, викликані війною та вимушеним переміщенням, стан здоров'я таких людей погіршується, дехто після тривалого проживання у тимчасових притулках потрапляє в інституційні установи для осіб похилого віку. Найпоширенішою проблемою з якою стикаються літні люди це доступ до продуктів харчування, гігієни та ліків, а також транспортування у безпечні місця. Переважна більшість з них мають потребу не лише у медичній допомозі, а і у психологічній та соціальній реабілітації, соціальному супроводі та допомозі вдома. Результати дослідження засвідчують, що не зважаючи на всі труднощі, літні люди в Україні виявляють стійкість, високий рівень самоорганізації та взаємодопомоги, однак залишаються вразливими.

Зусилля соціальних працівників, що працюють із людьми літнього віку, спрямовані на поліпшення умов їхнього життя, соціальне забезпечення, посилення заходів щодо додаткової соціальної підтримки, допомоги в досягненні довголіття, забезпеченні спокійної старості. Це вимагає від фахівців вивчення клієнта в його реальному соціальному середовищі, оцінки потреб, розуміння психосоціального стану особистості, урахування індивідуального досвіду та життєвих обставин людини. Спробуємо проаналізувати зв'язок професійного вигорання з наданням послуг літнім людям, а також виокремити чинники, що впливають на виникнення та загострення цього стану.

В першу чергу слід відзначити емоційне вигорання, адже робота з літніми людьми вимагає великого емоційного залучення. Унікальним у цьому плані є дослідження проведене харківськими науковцями у 2020 році серед соціальних працівників і соціальних робітників територіальних центрів соціального обслуговування Харківської області¹. Опитані фахівці у сфері соціальної роботи засвідчили, що люди похилого віку викликають у них переважно позитивні емоції:

¹ Дослідження за ініціативи громадської організації «Соціальний комунікативний центр» (м. Харків) проводилось у липні – серпні 2020 р. методом онлайн-опитування експертів (опитано 535 фахівців).

співчуття (92%), жаль (62%) та симпатію (47%), що допомагає їм у ефективному виконанні професійних завдань. Відчувають стосовно цієї групи клієнтів ненависть, насторогу та тривогу лише 2% опитаних, менше 1% інформантів зазначили, що вони байдуже ставляться до осіб похилого віку [10]. Зрозуміло, що постійний контакт із самотністю, втратою, фізичними хворобами та психологічними труднощами клієнтів може викликати співчуття, але водночас і емоційне виснаження. У багатьох людей похилого віку значно звужується коло соціальних контактів, що призводить до почуття ізоляції, втрати сенсу життя та депресивних станів. Соціальні працівники змушені надавати не лише практичну допомогу, а й емоційну підтримку, що вимагає великих витрат ресурсів та може сприяти вигоранню.

Характерною ознакою стану соціальних працівників останнім часом стає хронічний стрес зумовлений наслідками війни. Соціальні працівники стикаються з високим навантаженням, короткими термінами виконання завдань і браком ресурсів (фінансових, організаційних чи кадрових). Найвпливовішим стресовим фактором є умови війни, які посилюють проблеми як соціальних працівників, так і літніх людей. Вимушене переміщення, втрата домівки, розрив соціальних зв'язків та обмежений доступ до медичних і соціальних послуг збільшують рівень їхньої вразливості. Це, у свою чергу, підвищує навантаження на соціальних працівників, які мають опікуватися зростаючою кількістю клієнтів у кризових ситуаціях. Зараз на тлі інших соціально-економічних проблем в Україні існують проблеми із забезпеченням фінансовими ресурсами соціальних служб, зокрема тих, що працюють з літніми людьми. Через масову міграцію загострилася проблема кадрового забезпечення. Якщо в окремих регіонах, наближених до зони ведення бойових дій, нестача фахівців пов'язана із тим, що працівники їдуть через небезпеку, то у більш спокійних регіонах нестача працівників зумовлена швидким зростанням кількості клієнтів, до якої ці регіони не були готові. Дефіцит кадрів створює велике навантаження на соціальних працівників, адже на них більш обов'язків та людей, яким потрібна соціальна підтримка. Це викликає постійний стрес пов'язаний із роботою, який знижує працездатність та ефективність роботи. За таких умов роботу з літніми людьми соціальні працівники обирають неохоче, адже роботу з іншими категоріями клієнтів знайти стає легше.

Одним із найвпливовіших чинників є психологічний тиск, який соціальні працівники відчувають через відповідальність за добробут своїх літніх клієнтів, особливо якщо вони перебувають у складних життєвих обставинах. Часто працівники відчувають безпорадність через неможливість змінити деякі аспекти життя клієнтів (наприклад, важкі хвороби чи брак системної підтримки). Це може бути також втрата життєвих орієнтирів, пов'язана з війною, виходом на пенсію, втратою близьких або фізичними обмеженнями. Працівники стикаються з необхідністю підтримувати клієнтів у ситуаціях глибокої життєвої кризи, що підвищує їхню емоційну залученість і, відповідно, ризик вигорання. Соціальна адаптація літніх людей в сучасних умовах викликає труднощі. Вони часто стикаються з проблемами фінансового характеру, змінами у звичному способі життя та почуттям втрати контролю над своїм майбутнім. Ці фактори спричиняють зростання рівня тривожності та незадоволення життям, що під час спілкування з соціальними працівниками створює психологічний тиск та впливає на стан фахівця.

Як чинник професійного вигорання на окрему увагу заслуговує негативний вплив особистих історій клієнтів. Постійне вислуховування травматичних, трагічних або сумних історій може призводити до так званої вторинної травматизації (коли працівник переживає стрес, схожий на стрес клієнта).

Окремою проблемою характерною для літнього віку є сімейні конфлікти та міжпоколінні непорозуміння. Літні люди часто мають консервативні погляди, що може призводити до труднощів у комунікації як із соціальними працівниками, так і з власними родичами. Упередженість до молодших поколінь, неприйняття сучасних підходів і методів роботи створює опір певним формам допомоги, що значно ускладнює діяльність фахівців.

Ще одним важливим чинником є консерватизм у поглядах літніх людей, що впливає на специфіку роботи соціальних працівників. Літні люди схильні дотримуватися традиційних цінностей, часто відкидають сучасні зміни чи нововведення, що створює додаткові виклики у професійній діяльності. Нерідко вони висловлюють негативне ставлення до молодших поколінь, вважаючи, що ті мають недостатньо досвіду та знань. Унаслідок цього працівники можуть стикатися з опором клієнтів щодо запропонованих рішень і послуг, що вимагає від них значних психологічних зусиль.

Не можна забувати, що догляд за людьми літнього віку, зокрема тими, хто має обмежену рухливість або хронічні захворювання, може вимагати значних фізичних зусиль. Фізична втома, що зумовлена важкими умовами праці, підвищує ризики професійного вигорання.

Характерним чинником у роботі з літніми людьми є упередження та навіть стигматизація цієї професійної діяльності у суспільстві. На відміну від інших професій, що мають високий престиж, соціальні працівники, особливо які опікуються літніми людьми, часто сприймаються як другорядні, непрофесійні спеціалісти. Низький рівень соціального престижу зумовлений тим, що ця робота не завжди має видимий результат і часто асоціюється з важкими життєвими обставинами самих клієнтів.

Незважаючи на важливу роль соціальної роботи у суспільстві соціальні працівники часто не отримують належного визнання за свою працю, що може створювати відчуття непотрібності або недооціненості. У деяких випадках відсутність підтримки з боку колег чи керівництва також погіршує ситуацію. Як зазначається у дослідженні «Соціальні послуги в Україні: сучасний стан, проблеми, обмеження» оплата праці фахівців соціальної сфери не відповідає загальним ринковим тенденціям: середня заробітна плата на місяць з урахуванням премій, надбавок і доплат складає приблизно 10 000-15 000 грн [11]. Це зменшує мотивацію працівників, сприяє вигоранню та не дає змоги брати на роботу більше спеціалістів, залучати молодь та утримувати досвідчених працівників.

Висновки. Таким чином, робота з людьми похилого віку є однією з найбільш емоційно складних сфер соціальної роботи, яка може призводити до професійного вигорання. Проте через запровадження системи підтримки, розвитку навичок саморегуляції та покращення організаційних умов можна знизити цей ризик і забезпечити високу якість надання допомоги літнім людям.

На нашу думку, врахування специфіки роботи з літніми людьми в заходах спрямованих на попередження та подолання професійного вигорання соціальних працівників мають бути реалізовані як в напрямку фахівців, так і у напрямку клієнтів. Разом із заходами супервізії, яка найчастіше використовується в якості підтримки професійного середовища, потрібно заохочувати працівників та наголошувати на важливості місії, яку вони виконують, допомагаючи літнім людям. Організуючи діяльність служб, територіальних центрів та інших установ, необхідно приділяти увагу ефективності та якості відпочинку працівників, збільшувати відведений час на роботу з окремим випадком цієї категорії клієнтів. За наявної можливості змінювати вид діяльності співробітників в середині організації (наприклад, робота з літніми клієнтами – робота з документами – навчання нових співробітників в якості наставника).

Визначенні нами чинники професійного вигорання соціальних працівників, які працюють з людьми літнього віку в умовах воєнного стану, дозволяють нам зробити висновок щодо необхідності враховувати роль, яку самі клієнти відіграють у вигоранні персоналу. Так характер і серйозність проблем клієнта, сприятливість прогнозу щодо зміни стану клієнта або ступінь особистої значущості проблем клієнта для співробітника здатні в різній мірі впливати на професійне вигорання фахівця. Ключовими у цьому процесі є регулятори взаємодії між персоналом і клієнтом, а також ставлення та реакція клієнтів на сам персонал. Зміни в структурі взаємодії між персоналом і клієнтом через чітке визначення кордонів та правил взаємодії здатне змінити очікування клієнтів щодо персоналу, а також можуть зменшити виснаження персоналу. Клієнт має усвідомлювати, що фахівець не може і не зобов'язаний вирішити всі його наявні проблеми, він не має прислужувати та заслуговує на повагу. Саме на гуманізацію стосунків між фахівцями та літніми клієнтами, на нашу думку, мають бути спрямовані інформаційні заходи на рівні громад. Підвищення іміджу соціального працівника, визнання його роботи на рівні керівництва громади, публічна підтримка та вдячність, висвітлення результатів роботи у ЗМІ здатні відновити баланс у цій взаємодії та зменшити ризики професійного вигорання.

Як ми бачимо професійне вигорання серед соціальних працівників, які працюють із літніми людьми, обумовлене комплексною взаємодією емоційних, фізичних, соціальних та організаційних чинників. Проведений нами аналіз дозволяє говорити про те, що професійне вигорання соціальних працівників, які працюють з людьми літнього віку, значною мірою обумовлене специфікою цієї категорії населення. Літні люди мають особливі потреби, а також фізіологічні, психологічні та соціальні особливості, які ускладнюють роботу фахівців та підвищують ризики емоційного виснаження. Для визначення характеру та ступеню впливу ці чинники потребують більш ретельного вивчення в рамках майбутніх кількісних та якісних досліджень. З огляду на це, подальші дослідження можуть бути спрямовані на вивчення ефективних методів профілактики професійного вигорання серед соціальних працівників, розробку адаптивних програм емоційної підтримки, а також аналіз особливостей роботи в умовах кризових ситуацій, таких як війна чи економічні потрясіння.

Важливим напрямом є також розробка стратегій взаємодії соціальних працівників з літніми клієнтами, які допоможуть знизити рівень стресу, підвищити ефективність соціальних послуг і покращити якість роботи фахівців. Дослідження особливостей професійного вигорання в контексті соціальних змін та впливу суспільних факторів може стати основою для вдосконалення професійної підготовки та підтримки соціальних працівників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Рідкодубська Г. А. Професійне вигорання соціальних працівників // Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки. 2020. № 1 (34). С. 266–271.
2. Главацька О. Л. Попередження та подолання професійного вигорання соціальних працівників // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2019. Вип. 2 (45). С. 41–45.
3. Євдокимова І. А., Бутиліна О. В. Професійні та кадрові ризики в соціальній роботі // Науково-теоретичний альманах «Грані». 2019. Т. 22. № 2. С. 23–31. <https://doi.org/10.15421/171918>.
4. Романовська О. В., Набільська Є. М. Причини та особливості прояву синдрому «професійного вигорання» в соціальних працівників // Науковий вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2011. № 3 (11). С. 103–107.
5. Christina Maslach. The Client Role in Staff Burn-Out // Journal of Social Issues. 1978-10. Т. 34, С. 111–124. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1978.tb00778.x>.
6. Бутиліна О. В., Бугай К. Є. Професійне вигорання фахівців із соціальної роботи в умовах воєнного стану // SOCIOPROSTIR: міждисциплінарний електронний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи. 2022, № 12. С. 24–32. <https://doi.org/10.26565/2218-2470-2022-12-03>.
7. Денисюк О. М. Актуальні питання соціальної роботи : навч. посіб. / за ред. О. В. Епель, Т. Л. Лях, І. В. Силантьєва. Ужгород : РІК-У, 2023. 420 с.
8. Коваленко О. Г., Лук'янова Л. В., Помиткін Е.О., Московець Л. П. Психологія людей літнього віку: навч. посіб. Київ : ІПОД ім. І. Зязюна НАПН, 2021. 288 с.
9. Курило І. О. Літні особи в Україні під час війни: становище, потреби, приклади стійкості // Український соціум. 2023. № 4 (87). С. 9–20.
10. Сичова В. В., Хижняк Л. М., Хижняк О. В. Особи похилого віку як отримувачі соціальних послуг в уяві фахівців у сфері соціальної роботи // Український соціум. 2021, № 1 (76). С. 77–91 <https://doi.org/10.15407/socium2021.01.077>.
11. Соціальні послуги в Україні: сучасний стан, проблеми, обмеження. URL: https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2024/09/ali_study_socialservices.pdf (дата звернення: 12.09.2024).

Стаття надійшла до редакції 03.11.2024.

Стаття рекомендована до друку 13.12.2024.

Sadrytska Svitlana

PhD in Sociology,

Associate Professor of Sociology of Management and Social Work Department

School of Sociology,

V. N. Karazin Kharkiv National University,

4, Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine,

e-mail: s.sadritskaya@karazin.ua

<https://orcid.org/0000-0002-9469-2313>

Selevko Maryna

1-st year master's student School of Sociology

Specialty 054 «Sociology»

Educational program «Social Management»

V. N. Karazin Kharkiv National University,

4, Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine,

e-mail: selevko2020.8953651@student.karazin.ua

<https://orcid.org/my-orcid?orcid=0009-0001-6294-4846>

FACTORS OF PROFESSIONAL BURNOUT IN SOCIAL WORKERS WHO WORK WITH ELDERLY PEOPLE

The article examines one of the relevant problems for social work – professional burnout of specialists. Attention is focused on the impact of a complex of factors that are intensified by the work of social workers in wartime conditions. The authors pay main attention to the peculiarities of working with elderly people, which in their opinion significantly affect the professional burnout of social workers, as they require both physical and significant emotional and psychological resources. The authors analyze the age boundaries of old age, based on biological, social and demographic indicators. Age-specific characteristics of old age are considered: main tasks, influence of basic social institutions, possible risks and dangers.

The article notes the specifics of elderly people as clients of social work, emphasizing the tendency to increase the number of such clients due to demographic and socio-economic factors. The intensification of burnout manifestations under the influence of such factors as emotional exhaustion, physical fatigue, psychological pressure, negative impact of the client's personal stories, insufficient recognition and support from society are analyzed. The authors propose organizational measures to prevent burnout of social workers, taking into account the characteristics of elderly clients: regulation of time expenditures, encouragement and support of the professional environment, information work in the community, attention of management and others. The article concludes that professional burnout among social workers who work with the elderly is caused by a complex interaction of emotional, physical, social and organizational factors. Avoiding this syndrome requires comprehensive support, improving work organization, implementing emotional self-regulation strategies, taking into account the specifics of working with elderly people in measures aimed at preventing and overcoming professional burnout of social workers.

Keywords: *professional burnout, social worker, social work, factors of professional burnout, old age, elderly clients.*

REFERENCES

1. Ridkodubskaya, H. A. (2020). Professional burnout of social workers. *Bulletin of Zaporizhzhia National University. Pedagogical Sciences*, 1 (34), 266–271 [in Ukrainian].
2. Hlavatska, O. L. (2019). Prevention and overcoming of professional burnout of social workers. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Pedagogy. Social Work*, 2(45), 41–45 [in Ukrainian].

3. Yevdokymova, I. A., & Butylina, O. V. (2019). Professional and personnel risks in social work. *Scientific and Theoretical Almanac Hrani*, 22 (2), 23–31. <https://doi.org/10.15421/171918> [in Ukrainian].
4. Romanovska, O. V., & Nabilska, Ye. M. (2011). Causes and peculiarities of the manifestation of the «professional burnout» syndrome among social workers. *Scientific Bulletin of NTUU «KPI». Political Science. Sociology. Law*, 3(11), 103–107 [in Ukrainian].
5. Maslach, C. (1978). The client role in staff burn-out. *Journal of Social Issues*, 34 (4), 111–124. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1978.tb00778.x>.
6. Butylina, O. V., & Buhai, K. Ye. (2022). Professional burnout of social work specialists under martial law. *SOCIOPROSTIR: Interdisciplinary Electronic Collection of Scientific Papers on Sociology and Social Work*, 12, 24–32. <https://doi.org/10.26565/2218-2470-2022-12-03> [in Ukrainian].
7. Denysiuk, O. M. (2023). *Current issues of social work: Textbook* (O. V. Epel, T. L. Liakh, & I. V. Silantiev, Eds.). Uzhhorod: RIK-U [in Ukrainian].
8. Kovalenko, O. H., Lukianova, L. V., Pomytkin, E. O., & Moskoviets, L. P. (2021). *Psychology of elderly people: Textbook*. Kyiv: IPOOD named after I. Zyazyun NAPS [in Ukrainian].
9. Kurylo, I. O. (2023). Elderly persons in Ukraine during the war: Situation, needs, and examples of resilience. *Ukrainian Society*, 4 (87), 9–20 [in Ukrainian].
10. Sychova, V. V., Khizhniak, L. M., & Khizhniak, O. V. (2021). Elderly people as recipients of social services in the perception of social work professionals. *Ukrainian Society*, 1 (76), 77–91. <https://doi.org/10.15407/socium2021.01.077> [in Ukrainian].
11. *Social services in Ukraine: Current state, problems, limitations*. (n.d.). Retrieved from https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2024/09/ali_study_socialservices.pdf [in Ukrainian].

The article was received by the editors 03.11.2024.

The article is recommended for printing 13.12.2024.